

До того ж для цього визріли соціально-економічні умови: в роки Другої світової війни і післявоєнне десятиліття відбулася індустріалізація провінції, що перетворила Квебек в промислово високорозвинену частину країни, що володіє потужним економічним потенціалом. Однак їм користувались англо-канадці та американці, займаючи ключові позиції і при цьому використовуючи місцеву робочу силу і природні ресурси [6, с. 183].

Своєрідним стимулом, що підштовхнув до розуміння необхідності кардинальних змін стала смерть у 1959 р. багаторічного квебекського прем'єра М. Дюплессі, роки політики увійшли в історію якого увійшли під назвою «велике затемнення» через ультраконсерватизм в соціальній сфері, католицький клерикалізм і розгул корупції.

Таким чином, франко-канадське національне питання має під собою глибоке історичне коріння: саме події, пов'язані з освоєнням, завоюванням і розвитком територій провінції в період колоніального етапу розвитку Канади, багато в чому зумовили появу квебекського націоналізму. Пізніше, будучи наслідком певних історичних процесів, «квебекське питання» стало самостійним явищем, наклавшись на тло соціально-економічних проблем та політичної кризи, що стали передумовою так званої «Тихою революції» в Канаді.

Список використаних джерел:

1. Данилов С. Ю. История Канады. – М: Издательство «Весь Мир», 2006. – 256 с.
2. Ковальчук Я. Канадський біглівізм – Оттава – Київ: День, № 204, 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/kanadskiy-bilingvizm>, вільний. – Назва з екрана. – Дата звернення: 17 лютого 2018 р.
3. Коленко В. А. Французская Канада в прошлом и настоящем: очерки истории Квебека XVII – XX века. – М: Наука, 2006, 314 с.
4. Ладиченко Т.В. Всесвітня історія. 11 клас: рівень стандарту, академічний рівень Підручник. – К.: Грамота, 2011. – 224 с.
5. Сіромський Р. Б. Проблема Квебеку і канадський федералізм (1960–1982 рр.) – Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2005. – 18 с.
6. Тишков В. А., Кошелев Л. В. История Канады. – М.: Мысль, 1982. – 268 с.

Слободяник В.Ю.

студентка,

Інститут історії, етнології і права

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВІ УМОВИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 60–80-Х РР. ХХ СТ.

Будівництво комуністичної системи в СРСР вплинуло на внутрішньо-політичний розвиток України, яка увійшла до її складу на початку ХХ ст. Актуальність теми зумовлена дослідженням розвитку УРСР у суспільно-

політичній сфері та її впливу на умови життя основних верств населення, щоб провести структурний аналіз цілісної системи.

Метою даної статті є аналіз повсякденного життя українців у 60–80-х рр. ХХ ст. на основі статистичних матеріалів.

Особливістю брежнєвської доби було насамперед суперечливість та двоякість процесів, що відбувались в державі. Нарощування темпів виробництва, зростання матеріального добробуту населення нівелювалося жорстокою політикою влади практично у всіх сферах життя. Задекларовані принципи та свободи виконувалися дедалі менше, а фіктивність більшості прав закладала основи негативних тенденцій.

Процеси лібералізації що зародилися в попередньому періоді, сприяли зростанню громадської активності. Та будь-які кроки населення сприймалися радянським керівництвом як загроза існуючому ладу і викликали до життя різні форми боротьби з непокорою та індивідуалізмом.

Після зміни влади у 1964 р. країна перебувала в чеканні реальних практичних заходів нового політичного керівництва в сфері політики, економіки, духовного життя. Однак, не отримавши відповіді на поставленні питання, опозиційні сили знову пустились у наступ. Голова КДБ при Раді Міністрів СРСР В. Семичастний висловлював особливу стурбованість становищем в Україні, де ядро і рушійні сили опозиції складала молодь [3, с. 152].

Протягом 1964–1985 рр. Україну на раз шокували гучні арешти, резонансні справи. Восени 1965 р. були арештовані в Києві: І. Світличний, П. Моргун, Мартиненко, І. Русин, Є. Кузнєцова, Я. Геврич, М. Гринь та інші; у Львові: брати Горині, І. Гель, М. Осадчий, М. Косів, С. Батурін, І. Герета, М. Чубатий; у Луцькому – В. Мороз, Д. Іващенко; в Івано-Франківську – М. Озерний, В. Іванишин, О. Завивала, в Одесі – С. Караванський. Трохи пізніше навесні 1966 р. в Житомирі заарештували А. Шевчука [4, с. 203].

Арешти були абсолютно несподіваними для громадськості і навіть для українського партійного керівництва.

На прем'єрі фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» 4 вересня 1965 р. після самого Параджанова виступив Іван Дзюба. Він повідомив присутніх, що в Україні відбулися численні арешти, і назвав імена арештованих. Це був відкритий імпровізований політичний протест.

Репресії 1965 р. відкрили нову сторінку історії більшовицької імперії під назвою «доба неосталінізму». Але, на відміну від сталінських часів, суспільство було набагато менш наляканих і з часом дедалі більше розчаровувалося в утопічних ідеях комунізму. Цьому сприяли й такі загальносвітові процеси, як технічна та інформаційна інтеграція світу.

Щоб змінити внутрішню ситуацію, більшовицький уряд використовував іншу тактику. Вагому роль у національних процесах відігравало збільшення кількості мішаних шлюбів. Вони були ефективним чинником у зміні мовної та національної структури українського населення, адже звичною практикою в таких сім'ях був перехід на російську мову спілкування, що було одним з факторів русифікації [9, с. 77-78].

Таким чином, центральний уряд намагався вирішити проблему шляхом проведення реакційної політики та денационалізації. Однак, проблеми, що спричинили виникнення опозиції, не були вирішеними в економічній сфері. Темпи зростання знижувались від п'ятирічки до п'ятирічки. Якщо протягом 1971–1975 рр. заробітна плата зросла на 29%, то за наступні сімнадцять років – на 17%, а у 1981–1985 рр. – лише на 14% [6, с. 358; 7, с. 244]. Головні причини цього явища – падіння купівельної спроможності карбованця, зростання цін, нестача (дефіцит) промислових товарів та високоякісних послуг.

Проте у 80-х рр. ситуація змінилася. Середньомісячна заробітна плата робітників і службовців УРСР постійно зростала [1, с. 14-17; 2, с. 25; 8, с. 15-16] і становила у 1985 р. 174 крб. проти 133,5 крб. у 1975 р. і 93,9 крб. у 1965 р. При загалом стабільних цінах підвищення заробітної плати означало реальне підвищення купівельної спроможності. Якщо станом на 1968 р. ще 21,7% робітників і службовців отримували платню менше 70 крб., то на 1976 р. їх налічувалося лише 9,5%. У той же час частка працівників із зарплатою 130-180 крб. зросла у 1,7 рази, із зарплатою 180-200 крб. – у 2,6 рази.

Найбільш забезпеченими фінансово були працівники промисловості протягом 1965-1985 рр. Їх середньомісячна заробітна плата зросла у 2 рази – з 105 до 201 крб.), будівництва, науки та наукового обслуговування, апарату органів державного та господарського управління. Дещо відставала заробітна платня робітників невиробничих сфер – торгівлі, громадського харчування, охорони здоров'я, освіти (приблизно від 70 крб. у 1965 р. до 130 крб. у 1985 р.), що, втім, для перших частково компенсувалося близькістю до систем розподілу матеріальних благ.

У період «застою» постійно підвищувалася зарплата колгоспників. Середньомісячна оплата їх праці зросла з 50 крб. у 1965 р. До 103 – у 1980 р. Втім, колгоспники залишалися найменш забезпеченою категорією населення серед усіх працюючих. Станом на 1 квітня 1980 р. 2116 (30%) колгоспів оплачували працю своїм робітникам нижче діючих тарифів у радгоспах (тобто менше 70 крб. на місяць), зокрема у 609 колгоспах оплата праці була нижче 60 крб. місячно. Серед союзних республік Україна займала одне з останніх місць за рівнем оплати праці колгоспників.

В оплаті праці робітників, службовців, працівників колгоспів та колгоспів спостерігалися суттєві регіональні відмінності. Серед робітників промисловості найвищий рівень середньомісячної оплати праці у другій половині 1970-х рр. був у Ворошиловградській (202 крб.), Донецькій Дніпропетровській (173 крб.) областях. У радгоспах найбільше платили в Кримській (137 крб.), Запорізькій (128 крб.) та Харківській (127 крб.) областях, найменше – у Рівненській (84 крб.). Така ж тенденція помітна і в оплаті праці колгоспників: найменш забезпеченими були працівники західних областей (Волинської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської – до 70 крб.), найбільше отримували у східному та південному регіонах (Донецькій, Херсонській, Кримській областях – 127-134 крб.) [5, с. 175-192].

Іншими джерелами доходів були виграші в лотереї та за позиками, погашення облігацій, страхові відшкодування, продаж речей та автомобілів

через комісійні магазини. Щодо видатків, то лєвова їх частка йшла на придбання товарів (75-80%), порівняно дешево коштували послуги (8-9%), серед них найшвидшими темпами оплата побутових послуг – пральня, лазня, перукарня, фото (на 92%), на путівки в санаторії, пансіонати, будинки відпочинку (в 2,7 рази). Значна кількість доходів фактично не реалізовувалася, а нагромаджувалася на вкладах в ощадкасах (з 2,8% у 1965 р. до 5,7% у 1975 р.). На початок 1976 р. ці вклади склали біля 40% річної суми грошових доходів населення. Хоча у 1975 р. майже у половини вкладників залишки грошей на рахунках не перевищували 300 крб., суттєво зросла частка «радянських мільйонерів» (6,4% вкладників), що мали на рахунках більше 2,5 тис. крб. Найшвидшими темпами зростали вклади в ощадкасах у сільського населення, яке при обмеженому доступі до товарів не мало на що витратити кошти [5, с. 175-192].

Отже, політична ситуація у другій половині ХХ ст. характеризується виникненням опозиції в результаті встановлення тотального контролю над пересічним радянським громадянином. Однак, авторитарний режим мав можливості до існування завдяки підняттям рівня життя українців, не зважаючи на те, що купівельна спроможність населення змінювалася у різні періоди. Таким чином, радянський уряд протягом довгого періоду часу міг підтримувати ілюзію розвинутого соціалізму, продовжуючи політику русифікації та денационалізації з метою створити єдине радянське суспільство.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук П. М. Релігійність населення України у 40-80-х рр.. ХХ ст.: культурні впливи, особистості, тенденція змін / Петра Миколайовича Бондарчук. – К.: Інститут історії України НАН України, 2009. – С. 14-17.
2. Гинзбург К. Сыр и черти. Картина мира мельника, жившего в XVI веке / Карло Гинзбург; [пер. с итал. М. Л. Андреева, М. Н. Архангельской]. – М.: РОССПЭН, «Университетская библиотека. История», 2000. – С. 25.
3. Данилюк Ю. Опозиція в Україні: друга половина 50-х – 80-ті роки ХХ століття / Данилюк Ю. З., Бажан О. Г. – К.: Рідний край, 2000. – С. 152.
4. Зайцев Ю.Д. Дисиденти: опозиційний рух 60–80-х років / Юрій Дмитрович Зайцев // Сторінки Історії України: ХХ століття. – К.: Освіта, 1992 р. – С. 203.
5. Лаас Н. Матеріальне повсякдення населення в українському радянському соціумі епохи «застою» (1965–1985 рр.) / Наталія Лаас // Україна ХХ ст.: К.: Інститут історії України НАН України, 2011. – Вип. 6. – 328 с.
6. Народне господарство Української РСР у 1975 році: статистичний... / Відп. За вип. В. В. Самченко; М-во статистики України. – К.: Техніка, 1976. – С. 358.
7. Народное хозяйство Украинской ССР в 1985 году: статистический ... / ЦСУ УССР; отв. За вып. М. Т. Ковальчук. – К.: Техніка, 1986. – С. 244.
8. Даниленко В.М. К.: Інститут історії України НАН України, 2011. – Вип. 328. – С. 15-16.
9. Савицька І. С. Повсякденне життя населення України у 1964-1985 рр.: дис. ... канд. істор. наук: 07.00. 01 / Ілона Сергіївна Савицька. – Луцьк, 2015. – С. 77-78.